BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Bed'ü'l-halk", 8, "Salât", 48, "Cihâd", 33, "Rikāk", 39, 41; Müslim, "Îmân", 312, "Zikr", 14, 16-18, "Fiten", 133-135; İbn Mâce, "Zühd", 32; Tirmizî, "Zühd", 5; Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevhîd* (nşr. Fethullah Huleyf), Beyrut 1970 — İstanbul 1982, s. 323-365; Kādî Abdülcebbâr, *el-Muġnî*, XVI (nşr. Emîn el-Hûlî), Kahire 1380/1960, s. 431-433; a.mlf., *Şerhu'l-Uṣûli'l-hamse* (nşr. Abdülkerîm Osman), Kahire 1384/1965, s. 734-738; Bağdâdî, *Uṣûlü'd-dîn*, İstanbul 1346/1928 — Beyrut 1401/1981, s. 228-239, 242-246; Cüveynî, *el-ʿAkīdetü'n-Niẓâmiyye* (nşr. M. Zâhid Kevserî), Kahire 1367/1948, s. 58-64; Gazzâlî, *İhyâ'*, Kahire 1332 — Beyrut 1402-1403/1982-83, IV, 516-517; Fahreddîn er-Râzî, *Mefâtîhu'l-ġayb*, Kahire 1934-62 — Beyrut, ts. (Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî), I, 8; Ebü'l-Muîn en-Nesefî, *Tebṣıratü'l-edille*, Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 2907, vr. 213ᵃ-219ᵇ; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Hâdi'l-ervâh*, Kahire, ts. (Mektebetü Nehdati Mısr), s. 280-315; *Lisânü'l-ʿArab*, "âhiret" md.; İbn Kesîr, *en-Nihâye* (nşr. Tâhâ Muhammed ez-Zeynî), Kahire 1389/1969, I, 228-232; Teftâzânî, *Şerhu'l-ʿAkā'id*, İstanbul 1315 — İstanbul 1966, s. 132-151; Fuzûlî, *Matlaʿu'l-iʿtikād* (nşr. Muhammed b. Tâvit et-Tancî), Ankara 1381/1962, s. 77-87; Tehânevî, *Keşşâf*, "âhiret" md.; Zebîdî, *İthâfü's-sâde*, Kahire 1311 — Beyrut, ts. (Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî), II, 213-221; X, 462-465; *Keşfü'z-zunûn*, I, 260, 1163; *Îzâhu'l-meknûn*, I, 59, 107, 171, 275; II, 168, 410; E. I. J. Rosenthal, *Judaism and Islam*, London 1961, s. 17-18; M. F. Abdülbâkī, *Muʿcem*, "likā'", "âhiret" md.leri; Hasan el-Mustafavî, *et-Tahkīk fî kelimâti'l-Kur'âni'l-Kerîm*, "âhiret" md.; Akkād, *el-Kur'ân ve'l-insân* (*Mevsûʿa* içinde), Beyrut 1390-91/1970-71, IV, 189-190; Ferid Vecdî, *DMİ*, I, 89-103; Mehmet Aydın, *Din Felsefesi*, İzmir 1987, s. 184-209; Ö. R. Doğrul — İ. H. İzmirli, "Âhiret", *İTA*.

ABDÜLHALİM EFENDİ, Ahîzâde

bk. AHÎZÂDE ABDÜLHALİM EFENDİ

Osmanlı âlimi, şair ve hattat.

AHÎZÂDE ABDÜLHALİM EFENDİ

(ö. 1013/1604)

Osmanlı âlimi, şair ve hattat.

Kazasker Ahîzâde Mehmed Efendi'nin oğlu ve Şeyhülislâm Ahîzâde Hüseyin Efendi'nin büyük kardeşidir. İstanbul'da doğdu. Devrinin ünlü âlimlerinden ve bu arada Şeyhülislâm Ebüssuûd Efendi'den ilim tahsil etti. Pîr Mehmed Dede'den sülüs ve nesih yazıyı öğrendi. Yeni İbrâhim Paşa, Kasım Paşa, Yeni Ali Paşa, Şah Sultan, Haseki, Sahn-ı Semân, Şehzade ve Üsküdar Vâlide Sultan medreselerinde müderrislik yaptı. Bursa, Edirne ve İstanbul kadılıklarında bulundu. 1596 ve 1599 yıllarında iki defa Anadolu kazaskeri, 1601'de de Rumeli kazaskeri oldu. İki yıl sonra bu görevinden ayrılan Ahîzâde 12 Haziran 1604 tarihinde İstanbul'da şirpençeden vefat etti ve evinin karşısındaki Çukur Medrese'ye bitişik türbeye defnedildi.

Halîmî mahlasıyla şiirler yazan Ahîzâde'nin tertip ettiği vakfiyeler, şer'î hüccet ve **temessük***ler kendisinden sonra örnek alındı. Çiçek ve özellikle lâle yetiştirmeye meraklıydı; bu arada bazı yeni lâle türleri de elde ettiği bilinmektedir.

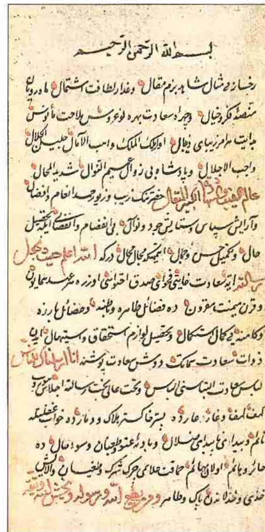
Bazı risâleleri yanında başlıca eserleri şunlardır: **1.** *Taʿlîka ʿale'l-Hidâye ve baʿzı şürûhihâ*. Eserin bazı yazma nüshaları Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Esad Efendi, nr. 922; Hacı Beşir Ağa, nr. 199/448). **2.** *Terceme-i Şevâhidü'n-nübüvve*. Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Esad Efendi, nr. 286; Çelebi Abdullah, nr. 253) yazmaları bulunan bu eserin *Nevâhidü'l-fütüvve fî tercemeti Şevâhidi'n-nübüvve* adıyla müellif hattı bir nüshası da aynı kütüphanededir (Fâtih, nr. 4275, 523 varak). Bazı nüshalarda eserin adı *Şevâhidü'n-nübüvve Tercümesi* şeklinde geçmektedir (Süleymaniye Ktp., Hekimoğlu, nr. 722; Lâleli, nr. 2023; Hamidiye, nr. 633; Hacı Mahmud Efendi, nr. 4376). **3.** *Muhtaṣarü'd-Dürer ve'l-Ġurer* (Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 454/1, 232 varak). Ayrıca *el-Eşbâh ve'n-neẓâ'ir, Câmiʿu'l-fuṣûleyn, ed-Dürer ve'l-Ġurer* ve *Şerhu'l-Miftâh* adlı eserlere hâşiyeler yazmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Atâî, *Zeyl-i Şakāik*, İstanbul 1268, II, 494-497; Muhibbî, *Hulâsatü'l-eser*, Kahire 1284 — Beyrut, ts. (Dâru Sâdır), II, 319-322; Müstakimzâde, *Tuhfe-i Hattâtîn* (nşr. İbnülemin Mahmud Kemâl), İstanbul 1928, s. 243; *Sicill-i Osmânî*, III, 302; *Osmanlı Müellifleri*, I, 228; *Îzâhu'l-meknûn*, I, 601; *Hediyyetü'l-ʿârifîn*, I, 504; Kehhâle, *Muʿcemü'l-mü'ellifîn*, Dımaşk 1376-80/1957-61 — Beyrut, ts. (Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî), V, 97; *TA*, I, 54.

HASAN GÜLEÇ

Ahîzâde Abdülhalim Efendi'nin *Nevâhidü'l-fütüvve fî tercemeti Şevâhidü'n-nübüvve*'sinden ilk sayfa (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 4275 vr. 1ᵇ)

AHÎZÂDE HÜSEYİN EFENDİ

(ö. 1043/1634)

İdam edilen ilk Osmanlı şeyhülislâmı.

980'de (1572) doğdu. II. Selim devri kazaskerlerinden Ahîzâde Mehmed Efendi'nin oğludur. İlk tahsilinden sonra Hoca Sâdeddin Efendi'ye intisap ederek 1589'da mülâzım oldu. Çeşitli yerlerde ve daha sonra da İstanbul'daki Sahn-ı Semân (1599), Şehzade (1601), Süleymaniye (1601), Süleymaniye Dârülhadis (1603) ve Hâkāniyye-i Vefâ (1603) gibi medreselerde müderrislik yaptı. Ardından kadılık mesleğine geçerek 1604-1632 yılları arasında Bursa kadılığı, üç kere İstanbul kadılığı, iki kere Anadolu, üç kere de Rumeli kazaskerliği görevlerinde bulundu. Bu görevlerden ayrıldığı dönemlerde ise Rodoscuk, Prevadi, Galata ve Gelibolu gibi kadılıklar **arpalık*** olarak kendisine verildi. 1632 yılı başlarında sipahilerin ayaklanması ve Hâfız Ahmed Paşa'nın idamı ile sonuçlanan olaylar sırasında Şeyhülislâm Yahyâ Efendi azledilerek meşihat Ahîzâde Hüseyin Efendi'ye verildi (10 Şubat 1632).

İki yıla yakın bir müddet bu makamda kalan Ahîzâde'nin şeyhülislâmlığı sırasında IV. Murad Bursa'ya giderken halkın şikâyeti üzerine herhangi bir soruşturma yapmadan İznik kadısını idam ettirmişti. Bu hareketi ilmiye mesleğine ve hukuka ağır bir darbe olarak gören Hüseyin Efendi, Vâlide Kösem Sultan'a bir tezkire göndererek ulemâya riayet edilmesini, kendisinin bu yolda oğluna nasihatta bulunmasını istemişti. Diğer taraftan Hüseyin Efendi'yi çekemeyen bazı garazkârlar ise onun padişahı hal' için gizli toplantılar yaptığı yolunda haber yaymışlardı. Bunun üzerine Vâlide Sultan da Bursa'da bulunan IV. Murad'a şeyhülislâmın tezkiresi ile birlikte bir mektup göndererek İstanbul'da durumun karışık olduğunu ve acele gelmesini bildirdi. Haberi alan hükümdar hemen İstanbul'a gelerek şeyhülislâmın ve oğlu İstanbul kadısı Seyyid Mehmed Efendi'nin Kıbrıs'a sürülmesini emretti. Ahîzâde ve oğlu ayrı ayrı gemilere bindirilerek yola çıkarıldı. Fakat hiddetini yenemeyen padişah ölüm fermanı vererek bostancıbaşıyı arkalarından gönderdi. Gemiden alınan Hüseyin Efendi Büyükçekmece civarında idam edilerek cesedinin bulunmaması için kumsala gömüldü. Oğlu ise bindiği gemi denize açıl-